

Tranziția de la armata modernă la armata postmodernă. Implicațiile tehnologiei militare

Lect. univ. drd. Liviu Bogdan Vlad
REI – ASE, București
Drd. Alex Titus Dumitrescu

In the last decades of the XXth century, the international security environment faced the continuous need to change. The war fighting techniques and the military strategies began to be considered in terms of quality and excellence. This situation perpetrated until the collapse of the Soviet Union and unexpectedly even afterwards. The main explanation resides in the fact that in a war-free environment (the Cold War was considered a stable period, because the balance of terror between the United States and the Soviet Union created few opportunities of direct confrontation), the Revolution in Military Affairs gained ground, and was the perfect solution to the overexploited capacity of most armies. This article aims to explain the main causes which underline the shift from the concept of an 'army of people' to that of an 'army of sophisticated limited series weapons'.

Key words: *Revolution in Military Affairs, military strategy, international relations*

Charles Moskos¹, împreună cu alți autori, a examinat schimbările forțelor armate ale statelor occidentale pe parcursul secolului trecut și a propus un model teoretic general al transformărilor militare, separând armata modernă de armata postmodernă. Armata modernă, care a apărut în secolul al XIX-lea, a fost asociată cu statul națiune. Era o armată de masă, bazată pe serviciul militar obligatoriu, cu o misiune războinică, masculină în înfățișare și etos și era pronunțat diferențiată ca structură și cultură de societatea civilă. Armata postmodernă, prin contrast, slăbește legătura cu statul națiune, abordează multiple misiuni și se transformă într-o forță mai mică și bazată pe voluntariat. Este din ce în ce mai androgenă în înfățișare și etos și are o mai mare deschidere către societatea civilă.

Armata de masă este un tip de organizație militară care a fost dezvoltat în

timpul Revoluției Franceze și care a rezistat până la sfârșitul celui de-al doilea război mondial. Armata de masă a fost strâns legată de dezvoltarea societății industriale, societate care făcuse posibilă producția de serie, precum și de progresul tehnologic privind sistemele de transport și comunicare și nu în ultimul rând de naționalism. Frontierele și teritoriul au constituit în această perioadă elemente deosebit de importante pentru stat, iar teama de o eventuală invazie reprezenta amenințarea principală în strategiile de securitate națională. Armata se bucura de un înalt nivel de respect ceea ce însemna că resurse bugetare importante îi erau alocate pentru prevenirea amenințării descrise. Serviciul militar obligatoriu a fost văzut ca o realizare majoră a Revoluției Franceze și a reprezentat esența armatei de masă.

Din cele prezentate mai sus fie și un observator întâmplător își poate da seama de schimbările profunde care au avut loc după cel de-al doilea război mondial, nerecunoscând armata din acest moment în modelul prezentat. Dar ce anume a condus la prezenta situație?

Ironic, sfârșitul celui de-al doilea război mondial, același război care a văzut extinderea maximă a conceptului, a adus și sfârșitul armatei de masă. Exploziile de la Hiroshima și Nagasaki au anunțat mapamondului că un singur avion echipat cu o singură bombă poate distruge un oraș întreg sau o întreagă armată desfășurată pe un teatru de operațiuni. Iar același progres avea să transforme, în mai puțin de un deceniu, avionul în rachete balistice intercontinentale, cu capete multiple, cu capacitatea de a fi lansate de pe platforme mobile – terestre, aeriene sau subacvatice, iar puterea unei explozii măsurate în zeci de kilotone s-a transformat rapid în zeci de megatone.

În consecință, diseminarea de către ambele tabere ale Cortinei de Fier a acestor arme finale a condus la dezvoltarea unei noi strategii de securitate. „Războiul cald” a lăsat locul „războiului rece”, transformând în ultimă instanță însăși organizația militară, accentuând elementul static.

Cantitate și Calitate

Progresul tehnologic nu s-a limitat doar la nivelul înalt al spectrului militar. Să considerăm un războinic din 1500 și câtă instrucție îi era necesară pentru a mânui o sabie sau o suliață. Practic nici una. Peste 300 de ani, o dată cu introducerea pe scară largă a armelor de foc, apare o evidentă prelungire a timpului necesar de instrucție. Devine astfel necesar ca mai întâi soldații să fie instruiți despre

modul de utilizare (care și-a pierdut mult din intuitivitate comparativ cu vechile tipuri de armament), iar după aceea să dezvolte o acuratețe suficientă în utilizare și în ultimul rând să-și păstreze calmul sub focul inamic, după cum diferența între numărul de focuri pe minut dintre infanteriștii englezi și francezi la Waterloo a demonstratⁱⁱ. Peste încă 100 de ani, producția de masă și rezolvarea problemelor de natură tehnică (fiabilitate, ergonomie) a condus din nou la o reducere a timpului de instrucție. A devenit din nou posibil ca un militar să primească o armă și să o folosească aproape imediat, moment care a reprezentat unul din elementele de bază ale armatei de masă, pe lângă cele deja prezentate anterior. În final, să mai adăugăm încă 100 de ani comentariului nostru și să considerăm un alt exemplu intuitiv ce nu necesită alte comentarii: un pilot și complexitatea avionului său în prezent în comparație cu perioada primului război mondial. Observăm din nou creșterea considerabilă a timpului de acomodare la noile instrumente de război, moment care conduce evident la specializare și profesionalizare.

Din anii 1944-1945, când marile țări beligerante aveau aproape cincizeci milioane de oameni sub arme, populația lumii și numărul de state au crescut continuu, în schimb mărimea armatelor lor s-a redus gradual. Totodată numărul forțelor armate implicate într-un conflict armat a scăzut dramatic. De exemplu, în primul conflict din Golf aliații au avut aproape jumătate de milion de soldați față de cei un milion și jumătate de soldați germani care au atacat Franța în 1914.

O evoluție similară cu numărul de soldați a avut-o și cantitatea de echipament și tehnică de luptă. În parte acest declin se datorează și creșterii costurilor armelor moderne. Un avion din al doilea

război mondial costa 50.000 dolari, în timp ce un avion F-15, care în prezent este considerat învechit de armata SUA și urmează a fi înlocuit, are un preț de 100.000.000 dolari, iar modernul bombardier invizibil B-2 are un cost de „doar” două miliarde de dolari, ceea ce a făcut oficialii americani deosebit de reticenți cu folosirea lui în campaniile din Iraq și Kosovo de teama unor pierderi, fie și accidentale.

Un alt factor al declinului cantitativ este constituit de îmbunătățirile deosebite ale calității, îmbunătățiri care au permis înlocuirea tradiționalelor zeci sau sute de misiuni necesare pentru distrugerea unui obiectiv cu muniții de înaltă precizie utilizate o singură dată.

Conflictele postmoderne

Imediat după 1945 un singur autor importantⁱⁱⁱ a înțeles că armele nucleare nu vor putea fi folosite vreodată, majoritatea preferând însă să caute posibilități de folosire ale acestora, Astăzi, la aproape 60 de ani, Pentagonul a propus un plan, aspru criticat, de folosire a armelor nucleare tactice, dar, în ciuda criticilor oficialităților nu au renunțat la acesta hotărând doar amânarea unei eventuale dezbateri.

Dacă apariția armelor nucleare a dus la oprirea conflictelor între statele mari, războiul nu numai că nu a dispărut în perioada postbelică dar a cunoscut un suflu nou, schimbându-și modul tradițional de desfășurare. Armatele țărilor puternice, europene, nord-americane sau japoneze, erau la începutul secolului mult mai avansate decât cele ale altor națiuni. Avantajul maxim s-a înregistrat la sfârșitul secolului 19, când goana după Africa nu a implicat decât câteva mii de europeni – la Omdurman^{iv} în 1896, câteva tunuri Maxim (predecesorul mitralierei) au fost su-

ficiente pentru a distruge coloane întregi de derviși.

După 1945 coloniile europene au început să-și reclame independența. Forțele franceze și engleze aveau să descopere, așa cum o făcuseră și germanii în timpul războiului, că tancurile și tunurile grele sunt complet ineficiente împotriva războaielor de gherilă, ceea ce s-a soldat cu retragerea lor. Aceeași situație s-a derulat și în Vietnam (retragerea americanilor), Afganistan (retragerea sovieticilor, după opt ani de lupte), Cambodgia (retragerea vietnamezilor), Sri Lanka (retragerea indienilor), Namibia, Eritreea, Somalia (unde trupele americane victorioase din Golf au fost silit să se retragă – contribuind în mare măsură la pierderea alegerilor de către președintele Bush. Acest eșec a constituit începutul analizei amănunțite a tacticilor de război urban de către americani confirmând încă o dată teoria că nici o mare putere nu și-a reformat armata până nu a suferit o înfrângere majoră).

Marile războaie interstatale sunt un fenomen care treptat, dar sigur, este împins sub orizontul istoric. După 1970 a devenit clar că orice stat capabil să aibă arme convenționale moderne poate dezvolta un program nuclear. Mai mult, în prezent este chiar mai ușor și mai ieftin pentru un stat să dezvolte arme nucleare decât echipamente convenționale de ultimă generație. De pildă, se crede că Israelul a construit prima armă nucleară în 1967 și numai zece ani mai târziu au reușit să creeze primul tanc, Merkava I, și aceasta în condițiile în care 60% din componente proveneau din import. Până în prezent Israelul nu a construit un avion de vânătoare de linie, iar cele mai noi vase maritime sunt importate din America.

În schimb conflictele intrastatale au crescut continuu în ultimii 50 de ani. Iar aceasta a cauzat schimbări în structura

armamentului. De vreme ce a fost demonstrat că armamentul clasic greu nu este eficient, el a fost înlocuit cu arme ușoare – conform *The Economist* comerțul global cu arme grele s-a redus cu 50% față de 1990 în timp ce cererea de arme ușoare a crescut exponențial (datorită numărului constant de circa 30 de războaie mici).

Revoluția Afacerilor Militare

În ultimul deceniu al secolului trecut s-a accentuat dezbaterea conceptului de revoluție în afaceri militare (*Revolution in Military Affairs*) pe fondul conflictelor locale în care s-a implicat cea mai dezvoltată tehnologic armată a lumii, armata SUA.

Termenul curent de „Revoluția Afacerilor Militare” a evoluat dintr-o noțiune mai veche și anume „revoluția tehnică militară”, utilizat de către teoreticienii militari sovietici. La începutul anilor '70 sovieticii au identificat două perioade de schimbări militare fundamentale în secolul 20: **prima** caracterizată de apariția avioanelor, vehiculelor motorizate și a războiului chimic în primul război mondial și **a doua** de apariția armelor nucleare, rachetelor și computerelor^v în al doilea război mondial. Următoarea revoluție tehnico-militară, conform sovieticilor, va implica progrese în microelectronică, senzori, ghidare de precizie, sisteme de control automat și energie directă. Încă din 1984 șeful Marelui Stat Major sovietic își exprima îngrijorarea că apariția sistemelor automate de recunoaștere și lovire, incluzând noi sisteme de control și arme de precizie mare la distanță lungă ar aduce potențialul distructiv al armelor convenționale foarte aproape de cel al armelor de distrugere în masă.

Bazat pe o evaluare a ceea ce deja a fost definit ca o revoluție a afacerilor mi-

litare în trecut putem spune că aceasta are loc când unul dintre participanții într-un conflict incorporează noi tehnologii, organizare și doctrină într-o asemenea măsură că victoria este obținută într-o manieră imediată, dar și mai important, că orice alți actori care doresc să concureze cu acesta trebuie mai întâi să-l egaleze sau să neutralizeze această nouă combinație de tehnologie, organizare și doctrină pentru a avea succes. Realizările învingătorului vor deveni fundația necesară pentru orice altă nouă confruntare militară în acea zonă de conflict. Este importantă precizarea asupra zonei de conflict deoarece o revoluție în afaceri militare nu presupune răspândirea ei pe întreaga suprafață a planetei.

Cele mai multe revoluții militare ale trecutului au fost recunoscute numai după ce deja se petrecuseră. Cu excepția, probabil, a armelor nucleare, realitatea și puterea revoluțiilor militare din istorie au fost recunoscute mai târziu, când s-a analizat din perspectivă istorică și nu în perioada lor de desfășurare. Un motiv pentru această situație poate fi faptul că războiul în sine a fost într-o continuă stare de schimbare. Cea mai mare parte a acestei schimbări o constituie însă latura de natură evolutivă, și ca atare era destul de ușor de contracarat. Efectele adevăratelor revoluții militare au depășit însă aceste schimbări, creând un nou mediu. Trebuie menționat că, din perspectiva participanților la acest proces, ceea ce ar fi putut fi văzut ca evoluție din perspectiva învingătorului a fost văzut ca revoluție de învins sau de istorie.

Există în momentul de față o dezbatere între experții militari cu privire la elementele care definesc și identifică o revoluție a afacerilor militare. Unii analiști sunt de părere că până în acest moment nu s-au desfășurat decât trei mari revolu-

ții și anume cele legate de natura societății: agrară, industrială și informațională. Alți specialiști au identificat până la paisprezece. Totuși, toată lumea este de acord că tehnologia, singură, nu este suficientă pentru a justifica existența unei revoluții a afacerilor militare. De exemplu, aproape cinci secole au trecut de la descoperirea prafului de pușcă și până utilizarea sa pe scară largă pe câmpul de luptă. Sau, alt exemplu, în primele faze ale celui de-al doilea război mondial, deși atât germanii cât și forțele aliate franceze și engleze erau echipate cu tehnologii similare, victoria Wehrmacht-ului s-a datorat concepțiilor operaționale inovatoare (utilizarea mijloacelor de comunicare pentru integrarea forțelor aeriene și terestre). Cu alte cuvinte, un concept operațional potrivit este la fel de important ca și inovația tehnologică *per se*.

Potrivit lui Carl H. Builder^{vi} în viitor, etnicitatea, teologia și interesele speciale vor prelua rolul deținut acum de geografie, naționalism și ideologie politică în producerea conflictelor. Caracteristicile acestei lumi în formare sunt scăderea puterii relative a statului-națiune și creșterea puterii grupurilor de interes economic, criminal, cultural și etnic. Abilitatea națiunilor de a controla fluxurile de informație, mărfuri și persoane scade, în timp ce oamenii devin mai răspunzători la evenimente globale și oportunități. În plus, armamentul a scăpat de sub controlul guvernelor. Lumea astfel modelată este o lume a conflictelor frecvente și dezagregate. Creșterea naționalismului și segregacionismului din ultimii ani se suprapune, aparent paradoxal, cu procesul mondializării.

Pentru a trata această nouă lume Builder propune să se dea mai multă importanță trupelor de suport decât celor de luptă. Mărimea forțelor trebuie să scadă,

dar diversitatea capacităților să se îmbunătățească. Personalul din transporturi militare, spionaj și contraspionaj, comunicații, supraveghere, poliție militară, ingineri civili și operații psihologice va crește concomitent cu reducerea forțelor de luptă.

Datorită faptului ca o caracteristică fundamentală a celei de a doua jumătăți a secolului 20 a fost rapida îmbunătățire a tehnologiei, unul din elementele majore ale unei revoluții a afacerilor militare – schimbarea tehnologică – este acum mereu prezent. În același timp au avut și au loc schimbări sociale rapide și reorganizări ale forțelor armate. Prezența acestor fenomene a dus la discuții continue dacă există în prezent sau vor exista în viitorul apropiat elementele necesare declanșării unei noi revoluții.

În ultimii ani tehnologia militară s-a dezvoltat extraordinar de mult. Armele pot fi acum trimise la țintă cu o precizie de ordinul centimetrilor, sistemele de supraveghere și recunoaștere pot asigura informații detaliate despre locațiile și structurile forțelor ostile iar o combinație a sistemelor de analiză a datelor și distribuție pot permite acestei informații să fie rapid exploatată.

Cei mai mulți analiști militari sunt astăzi de acord că aceste inovații în tehnologia militară necesită o revizuire fundamentală a conceptelor operaționale pentru a asigura utilizarea lor la maximum. Combinarea avansurilor tehnologice cu revizuirea conceptelor operaționale și structurii de organizare reprezintă o revoluție a afacerilor militare conform definiției prezentată de Andrew Marshall^{vii}:

„O revoluție a afacerilor militare este o schimbare majoră în modul de purtare a războiului, schimbare adusă de aplicațiile inovatoare ale noilor tehnologii, atunci când acestea sunt combinate cu schimbări

dramatice ale doctrinei militare și ale conceptelor operaționale și organizaționale și care modifică în mod fundamental caracterul și modul de conducere al operațiilor militare.”

La fel cum s-a întâmplat în cazul precedentelor revoluții ale afacerilor militare, revoluția actuală va duce la apariția de noi câmpuri de luptă. Acestea sunt forme ale războiului având obiective militare unice și sunt caracterizate de anumite forțe sau sisteme. Exemple trecute sunt războiul aerian, cel motorizat sau bombardamentele strategice.

Diferite sugestii ale acestor noi zone au fost propuse. O formulare deosebit de utilă și cuprinzătoare a făcut-o o echipă^{viii} de la *Science Applications International Corporation* (SAIC). Au fost identificate patru noi potențiale câmpuri de conflict: lovituri de precizie la distanțe mari, război informațional, dominarea teatrului de manevră și război spațial.

Loviturile de precizie, în contextul revoluției militare în plină desfășurare, reprezintă abilitatea de a localiza ținte mobile și fixe de înaltă valoare pentru inamic, de a le distruge cu un grad înalt de încredere; și totodată ca aceasta să se obțină într-un timp operațional și strategic minimizând pierderile colaterale, distrugerile proprii și riposta inamicului. Sistemele de lovire cu precizie au fost dezvoltate încă din anii '70 și un progres rapid continuă și astăzi. Sistemele curente includ rachete de croazieră cu rază lungă de acțiune și muniție de precizie livrată de aviație și artilerie. În anul 1943 Armata 8 a Aerului SUA a distrus numai 50 de ținte strategice de-a lungul întregului an. În primele 24 de ore ale operațiunii *Desert Storm* forțele aeriene combinate au distrus 150 de ținte strategice, o creștere de 1.000 de ori față de 1943. Până în anul 2020 echipa SAIC estimează că între 500 și

1.000 de ținte strategice vor putea fi lovite în primul minut al unei campanii, adică o creștere de peste 5.000 de ori față de Războiul din Golf.

Războiul informațional poate fi considerat o nouă formă de război. Deși valoarea critică a informației în război a fost recunoscută din timpuri străvechi, războiul modern se bazează pe sistemele de informații într-o măsură extraordinară. Acestea sunt, în același timp, critice pentru creșterea puterii forțelor armate, dar și o potențială vulnerabilitate. Obiectivul în această arie de conflict este prezervarea potențialului propriu și distrugerea sau scoaterea din uz a capacităților inamicului. Războiul informațional nu este limitat la război informatic, incluzându-se aici și distrugerea fizică a complexelor inamice de obținere și prelucrare de informații sau comunicații.

Uni analiști au mers atât de departe încât au adăugat războiul informațional ca o a patra dimensiune a războiului, alături de tradiționalele trei: aer, apă, pământ (de notat că acum doar un secol noțiunea de război aerian nici nu exista, iar astăzi este deja considerată tradițională). Așa cum războaiele primului val au fost purtate pentru pământ, cele ale al doilea val pentru resurse și capacități de producție, cele al celui de-al treilea val vor fi purtate pentru accesul și controlul la cunoaștere.

Dominarea teatrului de manevră este, de asemenea, o nouă zonă de conflict. Manevra a fost mereu un element de bază al operațiunilor militare, dar revoluția afacerilor militare îi rezervă manevrei o scală globală, pe un timp mult comprimat și cu forțe mult reduse numeric. Ea este definită ca poziționarea forțelor integrate cu lovituri de precizie, război spațial și operații ale războiului informațional pentru a ataca punctele decisive, înfrânge „centrele de gravitație ale inamicului” și pentru în-

deplinirea obiectivelor. Centrele de gravitație sunt puncte cheie de comandă, organizare, resurse, transport, etc., a căror pierdere ar eroda semnificativ capacitatea inamicului de a purta războiul. Dominarea teatrului de manevră se referă la poziționarea tuturor forțelor de pe un teatru de operații și integrarea lor cu lovituri de precizie, război spațial și informațional, cu scopul de folosi toate acestea împotriva punctelor critice inamice simultan și nu secvențial, și de reangaja aceste ținte ori de câte ori este cazul. Aceasta presupune folosirea de noi mijloace de transport, precum sisteme navale de transport capabile de viteze de 100 de noduri pe oră, transport supersonic, suport logistic avansat și unități de luptă mai mici și autonome.

Războiul spațial este văzut ca o nouă arie de conflict de către toți analiștii militari. În prezent doar utilizarea spațiului pentru comunicații este global utilizată, dar spațiul asigură de asemenea sisteme de supraveghere globale și în timp real, sau date de navigație și meteorologie.

Dezvoltarea tehnologică continuă din ultimii 50 de ani împinge spre o revoluție a afacerilor militare bazată pe un al patrulea mediu de conflict, după mediul terestru, naval, aerian și acum spațiul cosmic. Așa cum la începutul secolului Statele Unite au urmat o politică judicioasă de dezvoltare a flotei navale, pentru ca după al doilea război mondial să treacă spre dezvoltarea puterii aeriene acum atenția se îndreaptă spre spațiul cosmic.

În viitorul apropiat sistemele de transport spațiale, armele anti-satelit, programele de apărare contra rachetelor balistice, arme folosind energie directă baza-

te atât în spațiu cât și pe pământ – bazate pe laser, flux de particule ori folosind unde radio – vor juca un rol din ce în ce mai mare în războaiele viitorului. Obținerea superiorității în spațiu va constitui un avantaj critic.

În același timp însă sumele uriașe necesare misiunilor spațiale fac ca această arie să fie rezervată doar statelor dezvoltate economic care însă sunt și dispuse să investească în acest domeniu. În prezent singura țară care îndeplinește aceste două condiții cumulative este SUA – ceea ce înseamnă că decalajul tehnologic deja prezent după mai bine de 40 de ani de prezență în spațiu a americanilor nu se va diminua în viitorul apropiat.

Dezbaterea despre revoluția afacerilor militare a fost purtată cu precădere în Statele Unite ale Americii. Deși o serie de aliați ai Statelor Unite au desfășurat în ultimii ani studii despre aceasta, nici o altă națiune nu a avut o dezbatere publică majoră despre viitorul războiului și nici nu pare să ia în considerare o astfel de reanalizare completă a conceptelor operaționale.

Acest lucru nu este surprinzător deoarece Statele Unite, alocând cea mai mare sumă pentru apărare, își permit să mențină un efort de cercetare și dezvoltare care depășește cu mult pe cel al altor țări. În plus bugetul armatei americane a crescut continuu din anul 2000 – de la 288,8 miliarde dolari la 420,7 miliarde dolari pentru 2005. Spre comparație, următoarele țări, China și Rusia alocă 51 respectiv 50,8 miliarde dolari. Această diferență uriașă explică superioritatea tehnologică de care se bucură Statele Unite în prezent.

Cheltuieli pentru apărare

Țara	Buget apărare (Miliarde dolari USA)
Statele Unite ale Americii	420,7
China*	51,0
Rusia*	50,8
Japonia	41,4
Marea Britanie	41,3
Franța	34,9
Germania	27,4
Italia	22,3
Arabia Saudită*	22,2
India	16,2

Cifrele se referă la ultimul an pentru care există date, de regula 2003, cu excepția SUA (2005) și a țărilor marcate cu * (2002).

Sursă: Center for Arms Control and Non-proliferation Annual Budget & International Institute for Strategic Studies, U.S. Department of Defense.

Organizația militară post-modernă

Dintr-un complet alt punct de vedere, luând acum în considerare factorul uman alături de cel tehnologic prezentat mai sus, orice organizație militară nu poate fi independentă față de societatea civilă oricât de autonomă ar fi. Morris Janowitzⁱ a emis ipoteza conform căreia există o asemănare între evoluția organizațiilor civile și militare, descriind „o organizație militară care a fost forțată să participe mai activ în viața societății în ansamblu și to-

tuși își menține o autonomie relativă, competența și coeziunea de grup”ⁱⁱⁱ.

Căderea comunismului la sfârșitul secolului XX a dus la o transformare substanțială a mediului de securitate. Sistemul bipolar a permis o mare stabilitate politico-militară și o cunoaștere aprofundată a adversarului într-un contrast evident cu mediul actual, în care statul inamic a fost înlocuit de terorism și crima organizată, iar misiunile de menținere a păcii, umanitare, de asigurare a suportului logistic pentru refugiați, de intervenție în caz de dezastre naturale sau rolul de poliție pentru zonele/țările în care se află de-

tașate forțe militare de „ocupație” au devenit „norma” pentru forțele armate.

Aceste schimbări esențiale au putut fi observate foarte clar pe parcursul anilor '90, începând cu Războiul din Golf și acțiunile din cadrul fostei Iugoslavia.

Nu întâmplător, anii '90 sunt aceeași ani în care, în Europa Occidentală, am putut asista la procesul de renunțare la „inovația” Revoluției Franceze, serviciul militar obligatoriu. Acest proces a fost însă rezultatul unui trend lung de schimbări tehnologice și sociale, schimbări anticipate de specialiști încă din anii '60, când tema armatei formate în întregime din voluntari a fost abordată intens. Aceasta idee a fost rafinată ulterior dând naștere conceptului de armată post modernă.

Este nevoie de cinci schimbări organizaționale majore pentru a caracteriza o armată postmodernă, conform lui Moskosⁱⁱⁱ:

a) creșterea interpenetrabilității sferelor civilă și militară, atât din punct de vedere structural cât și cultural;

b) reducerea diferențelor din cadrul forțelor armate, diferențe bazate pe ramură (aer, sol, apă), grad și rolul de forțe suport sau de luptă;

c) schimbarea scopului armatei de la a duce războaie la misiuni care în mod tradițional nu ar fi considerate ca făcând parte din îndatoririle unei forțe de luptă;

d) folosirea forțelor armate din ce în ce mai mult în misiuni internaționale, misiuni autorizate sau măcar legitimate de către alte entități decât statul națiune;

e) internaționalizarea forțelor militare. Aici s-a considerat apariția forțelor Europei unite și a diviziilor multi și naționale în NATO.

Aplecându-ne asupra laturii tehnologice a schimbărilor care au avut loc în

armatele țărilor dezvoltate după sfârșitul celui de-al doilea război mondial și în perspectiva primului sfert de secol al mileniului III, am dorit să evidențiem legăturile dintre acestea și modificările sociale, comportamentale și psihologice atât de bine surprinse de Moskos în lucrarea sa.

Note:

i. Pe 14 aprilie 2005, Charles Moskos, numit „cel mai influent sociolog militar al Americii” de către *Wall Street Journal* sau „decanul sociologilor specializați pe studii militare” de către *The Economist*, a susținut o conferință la București.

ii. Gheorghe Al. Petrescu, Waterloo 1815, „britanicii ... vor trage 1000-1500 proiectile pe minut în vreme ce coloanele franceze ... 360 proiectile”.

iii. B. Brodie – *The Absolute Weapon: Atomic Power and World Order, 1946*, „până acum obiectivul fundamental al armatei a fost să câștige războaiele, Din acest moment obiectivul devine evitarea lor”.

iv. În războiul de recucerire al Sudanului de către forțele imperiale britanice (1896-1898), pe 2 septembrie 1898, a avut loc ultima bătălie majoră dintre combatanți – 52.000 de oameni au atacat frontal forțele anglo-egiptene situate pe câmpia de lângă Omdurman. Superioritatea britanicilor, ca putere de foc, a dus ca la sfârșitul celor cinci ore de luptă, aproape 11.000 de derviși să fie uciși față de pierderile forțelor anglo-egiptene: 48 de morți și mai puțin de 400 de răniți.

v. La Bletchey Park, Marea Britanie, a fost creat în 1943 primul computer electronic, pentru a ajuta la spargerea cifrului folosit de germani la comunicațiile lor ultrasecrete (*Geheimfenschreiber*), cifru mult mai complicat decât Enigma.

vi. analist senior la RAND Corporation.

vii. director al Biroului de Analiză al Secretariatului SUA al Apărării, definiție citată în raportul special „Revolution of Military Affairs” prezentat în 1998 Adunării Parlamentare a NATO.

viii. Jeffrey McKittrick, James Blackwell, Fred Littlepage, George Kraus, Richard Blanchfield and Dale Hill.

ix. considerat părintele sociologiei militare.

x. James Burk, „Morris Janowitz and the Origins of Sociological Research on Armed Forces and Society”.

xi. Charles Moskos, John Allen Williams, and David R. Segal, eds., *The Postmodern Military: Armed Forces After the Cold War*

Bibliografie:

1. Lyotard, Jean-Francois; *Condiția postmodernă*, Ed. Humanitas, București, 2003.

2. Lyotard, Jean-Francois; *Fenomenologia*, Ed. Humanitas, București, 1997.

3. Moskos, Charles; Williams, John Allen; Segal, David; (eds.), *The Postmodern Military: Armed Forces After the Cold War*, Oxford University Press, New York, 2000.

4. Neaguț, Silviu; Cucu, Vasile; Vlad, Liviu Bogdan; *Geopolitica României*, Ed. Transversal, Târgoviște, 2004.

5. Vattimo, Gianni; *Sfârșitul modernității*, Ed. Pontica, Constanta, 1993.

6. The RMA debate: <http://www.comw.org/rma/fulltext/overview.html>.